HALK BİLGİSİ HABERLERİ

stanbul - Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yazı İşleri Müdürü : MEHMET HALİT BAYRI

Yıl : 6 Temmuz 1937 Sayı : 69

KURBAN İSMAİL

İşte çok içli ve çok dertli bir şair. Doğduğu ve çok sevdiği yer olan Harputtan küçük iken ayrılmış ve bir daha memleketine dönememiş ve en nihayet gurbet ellerinde hasretle, firkatle yanmış, ağlamış, inlemiş olan bir şair.

Ufuklara baktım yurdum karardı;
Elbet benim de kimim kimsem vardı.

Diyerek kimini kimsesini bile bilmeyen bu bağrı yanık şairin hayatı hakkındaki malûmatımız kendisi tarafından anlatıldığı söylenen pek az rivayetlerden ibarettir. Bu rivayetlerin en mühim kısımlarını şimdi Babaeskide sağ bulunan ve şair ile görüşmüş olan doksan yaşlarında Mehmed Aliden aldım.

Kurban İsmail aslan Harputun (Mürüdü) köyünden imiş. Ana ve babasını daha çocukluğunda kaybeden İsmail vilâyet merkezi olan Elazizde şunun bunun yanında hizmet etmekle sefalet içinde bir müddet yaşamış. Şairin yakın akrabasından olup İstanbulda Nafia nezareti odacılığı yapan bir zat Elazize geldiği zaman çocuğun sefaletini görerek onu İstanbula götürmüş ve ve himayesine almış. Bu merhametli adam bu garip çocuğu mektebe vermiş. O zamanki mahalle mektebini bitirdikten sonra da Soğuk çesme Askerî Rüşdiyesine devam ettirmiş. Fakat İsmail Rüşdiyeyi tamamile bitiremeden ayrılmıya mecbur edilmiş. Zeki çocuğu nezaret memurları pek severlermiş. İsmail, odacılıkta birkaç sene hâmisine değerli yardımlarda bulunmuş. On sekiz yaşlarına gelince Edirne vilâyetine müfettiş tayin edilen bir mühendis onu Edirneye götürmüş. İsmail bu mühendisin yanında zekâsının yardımile suyolu mühendisliği öğrenmiş Yirmi yaşından sonra mühendis hâmisi onu suyolu mühendisi tayin ettirmiş ve mülhakatta kendisine müstakbel işler ve memuriyetler vermiş. Artık şair bu suretle iş hayatına atılmıştır. Rüşdiye tahsilini kısmen yapmış olan bu ateşin genç, iş ve vazifelerinde göze çarpacak muvaffakiyetler göstermiş. Artık İsmail

seyyar bir suyolu mühendisi olmuştur. Trakyanın her tarafında su yolları işlerinde bulunmuş. Kırklareli, Tekirdağı, Gelibolu mıntakalarında dolaşmış.

Şair artık hayatını kazanmıştır. Fakat bir büyük derdi var. Doğduğu yer gözünde bir buhurdanlık gibi tütüyor. Harputun pancarlık bağları, (Igıki) nin [1] çağlayanları, (Kesirik) in tozlu yolları hiç gözünün önünden ayrılmayor. Yıllar geçtikçe hasret hastası oluyor. En nihayet kendisine, nefsine, gönlüne sitemler yağdırıyor. Nihayet doğduğu yerden bu kadar insafsızca ayrılmış olan bir (alçak) olduğunu söylemeğe kadar varıyor. İşte bir koşmasında bakınız, neler söyliyor?

1

Harputun dağları belki görünür,
Balaban [2] sırtına çık da bak gönül
Garib olan sular gibi sürünür,
Hiç olmazsa coşkun coşkun ak gönül.

2

Madem ki sular gibi akışmazsın.
Madem ki vatanıma bakışmazsın,
Sen insanlar içine yakışmazsın,
Boynuna lânet halkası tak gönül.

3

Nerde (Iğıki) nin çağlıyanları,
Nerde Harputun pancarlık bağları,
Nerde (Kesirik) in tozlu yolları
Hasretine gece mumlar yak gönül,

4

(İsmail) olur mu dağlar kovuksuz,
İçimden ağladım sessiz soluksuz,
Gurbetlerde kaldın çoluk çocuksuz,
Şimdi cezandır, çek ey alçak gönül!

Şair sevmiş mi, sevilmiş mi? Onu da pek kestirme bilemiyoruz. Yalnız Edirne de iken Karanfiloğlu mahallesinde bir dilberi öğdüğünü bir manzumesinden anlıyoruz. Belki bu bir aşk macerasıdır, belki değildir. Fakat yârim demesinden bir şeyler olduğu anlaşılır gibi oluyor.

Karanfiloğlunda oturur yârim,
Göğsüne karanfil takmış salınır.
Ne olacak benim yârimle hâlim,
Bir göz işareti etsem alınır.

Diyor. Şüphesiz bildiğimiz birşey varsa oda şairin hayatta evlenmemiş olmasıdır. Sonradan Bektaşi olan şair Bektaşi ata sözlerinden olan (Mücerridi pâk) [3] olarak kalmıştır.

Nihayet şair günün birinde 63 sayılı nushamızda hayatını anlattığımız şair Tevfik Beybabaya rastlamış. Tevfik Beybaba eline geçeni kolay kolay bırakır mı ya? Zaten şair hasret ateşile yanan gönlüne hiç olmazsa bir damla su veren bir el, fakat tesirli bir el, onarıcı bir teselli arıyordu.

[1] Bunlar, Elazize yakın mesire yerleri olan köy isimleridir.
[2] Kırklarelinde Balaban sırtı denilen bir tepe vardır. Bu isim ora fatihlerinden Balaban baba adına kalmıştır.
[3] Arnavut Bektaşiler böyle terkip yaparlardı.

Bu arzusunu Tevfik Beybabanın nüfuzlu, vakarlı şahsında buldu. Ona intisap etti. Bektaşi oldu. Şimdi İsmail mistisizm yolunda daha ziyade inkişaf etti. Kısmen derdine derman buldu. Zekâsının kudretile bu yolda da iyi bir şair oldu. Bir müddet sonra Tevfik Beybabadan icazet alarak (Bektaşi papazı) olmuş. (bu kendi tabiri imiş)

Kurban İsmail Babayı, 66 sayılı nushamızda hayatını anlattığımız Hacı Rasih Baba istihlâf etmiştir. Kestirme tarih gösteremezsekte bu rivayetlere göre Kurban İsmailin on dokuzuncu asrın ikinci yarısı şairlerinden olduğu anlaşılıyor. Sözlerinde daima memleketinin lehçesi olan (Kurban) sözünü tekrar etmekte olduğundan kendisine de (Kurban İsmail) denilmiştir. Şair su yolu mühendisliklerinde haylı para kazanmış. Fakat baba olduktan ve Babaeskideki Sarısaltık Sultan tekkesi postuna oturduktan sonra memuriyeti terketmiş, âher ömrüne kadar bu vazifeyi yapmış ve üç yüz bir tarihinde vefat ederek çok samimiyetle bağlandığı Sarısaltık Sultanın yanına gömülmüştür.

Kurban İsmailin şiirleri pek liriktir. Zorla söylenmiş gibi tesirler yoktur. Şair Bektaşi olduktan ve o yola bağlanıp derd ve kasavetlere katlandıktan sonra da yine arasıra memleketinin hatıralarını bütün bütün unutmıyarak için için hasretler çekmiş ve bazı şiirlerinde yadetmiştir. Şu manzumesi bu söylediklerimize bir delildir:

Şimdi ben gurbette kaldım yâ Ali senden meded
Arsai zillette kaldım yâ Ali senden meded

Mestleri mahmurları kaçmış dağılmış böyle bir
Meclisi işrette kaldım yâ Ali senden meded

Hastayım çare bulunmaz derdime yâ Murtazâ
Bir fena illette kaldım yâ Ali senden meded

Yanmıyor ümid çırağı nura muhtaç gözlerim
Vadii zulmette kaldım yâ Ali senden meded

Yârimi gasbetti ağyar ağlamak kârım benim.
Berzahı hasrette kaldım yâ Ali senden meded

Etmiyor hiç kimseler imdad bana bilmem neden
Dergehi himmette kaldım yâ Ali senden meded

Vuslunu vadeyleyip (İsmail)e gitti o yar
Muntazır vuslette kaldım yâ Ali senden meded.

Şair, Sarısaltık Sultana bağlılığını da şu nefesiyle anlatıyor :

Horasan erleri geldi derledi
Rumeli şehrinden haber alındı
Seni saldık deyû ferman olundu
Rumeli serdarı Saltık babadır.

Erenler babından himmetin aldı,
Kâfire yezide zülfikar çaldı,
Babayı atikte kararı kıldı,
Rumeli serdarı Saltık babadır.

Zefirler üfrüldü tinler vuruldu,
Yedi iklim dört köşey[*] duyuldu,
Yedi yerde makamları görüldü,
Rumeli serdarı Saltık babadır.

Biçare (İsmail) aradı buldu,
Anın eşiğine başını kodu,
Can feda eyleyip kurban olduğu
Rumeli serdarı Saltık babadır.

Şairin karakterini göstermek için iki manzumesini daha koyuyoruz:

On iki koyunun on dört kuzusu
Erenler darına kurbana geldik.
Bunca âşıkların budur arzusu,
Yüz sürüp ol âli meydana geldik.

Bir gece mihmanın olsaydık bizde,
Sevdayı perişan görünür serde,
Merhametin yok mu biz ehli derde,
Dertliler tabibi dermana geldik.

Miracın kutludur (İsmail baba), [1]
Şehadet eyledi arzı vessema,
Canana gönlümüz oldu pür ziya
Şem'i aşka canlar pervane geldik.

Hacı Bektaş Veli bizim pirimiz,
Hazreti Aliye bağlı özümüz,
Erenlere niyaz olsun sözümüz,
Kırklarına yoldaş ol Yusuf dede.

Bahçesinde güller döktü gazeli,
Abdalları hizmet eder ezeli,
Birdir bunda erenlerin nazarı,
Kırklarına yoldaş ol Yusuf dede

Erenler postunda oluptur veli,
Yedi farzı okuyanların dili,
Pirimiz sorarsan Şah Seyid Ali,
Kırklarına Yoldaş ol Yusuf dede

Dergâhta oturan sürer demini,
Arıttım pâk ettim kalbim evini,
Her birine duyurmazdı sırrını,
Kırklarına yoldaş ol Yusuf dede

Fakir (İsmail) hikâyet eyledi,
Halife babamız vefat eyledi [2]
Seyid Ali Sultan himmet eyledi.
Kırklarına yoldaş ol Yusuf dede

Şurasını ehemmiyetle işaret edeyim ki bu yazılar ve bu manzumeler hiçbir yerde çıkmış ve neşredilmiş değildir. Gelecek yazımızda (Hayranî) yi anlatacağız.

Vâhit Lûtfi Salcı

[1] Şair bu manzumeyi (Baba) olduğu gece yapılan merasimde söylemiştir.

[2] O zamanlar Rumeli Alevîleri Dimetokadaki (Seyid Alı Sultan) ı Hacı Bektaş'tan sonra en ulu sayarlardı. Hattâ onun namına müstakil bir erkân bile yapılmıştır. Şair İsmail de bu manzumeyi o makamda halife olarak oturan Yusuf dede ismindeki adamın ölmesi üzerine yazmıştır.

ÜÇ TAVŞAN

Bir varmış, bir yokmuş. Adapazarında soğan sarımsak satar iken. Terazimin kolu kırıldı ol cânana bakar iken... Sivrisinek hürmeti için... Tavuk tepti, horoz öttü, bülbül kızın selâm etti.

Dam altında daldasın. A benim canım handesin. Bazı güler açarsın. Sen dahi turfandasın.

Masal masal masladı. İki sıçan atladı. Kurbağa kanatlandı. Gitti gelin getirmeğe. Gelin çıktı çardağa, çat yerleşti bardağa...

Masaldır bunun adı Söylemekle çıkar tadı...

Şöyle rivayet ederlerki evvel zaman içinde üç tavşan yavrusu varmış. Derin, dar bir delik içinde ana ve babalariyle beraber yaşıyorlarmış. Yavrular bir aylık oldukları zaman, babaları hepsini yanına çağırmış :

— Küçüklerim, söyliyeceklerime iyi dikkat ediniz, demiş.

Üç yavru tavşanın kulakları dikilmiş, dikkatle babalarını dinlemeğe başlamışlar.

Babaları demişki :

— Siz artık birer büyük tavşan oldunuz demektir, bugün bir ayınızı bitiriyorsunuz, iki ayınıza basıyorsunuz. Akşama sabaha kardeşleriniz doğacak. Deliğimiz dar, buraya sığınamayız. Üçünüz de buradan çıkarak kendinize birer çukur kazmalı, yuvalarınızı kurmalısınız. Âdet budur. Biz de bir aylık iken babalarımızın deliğinden çıkmıştık. Şu yakınlarda yerleşinizde birbirimizi sık sık görelim.

Tavşan baba, lâkırdısını bitirdikten sonra çekilmiş, yavrularını yalnız bırakmış.

Onlarda kendi kendilerine konuşmuşlar, sonra analarına babalarına veda ederek delikten çıkıp gitmişler.

Birinci tavşan yavrvsu, kendi kendine şöyle düşünmüş :

— Ben yerin içinde delik falan kazamıyacağım. Babamın şu karanlık lağım gibi ininde zaten canım sıkılıyordu. Artık yeter. Havalarda pek güzel gidiyor. En iyisi, korulukta, çayırlığa yakın bir yerde kendime güzel bir kulübe yaparım. İçine otururum. Canım isteyince çayıra, koruyaı çıkar, karnımı doyururum. Pencerelerden etrafı seyreder, eğlenirim.

Bu tavşan yavrusu, dediği gibi yapmış. Yaprak, yosun, dal, çalı, çırpı ne bulduysa hepsini toplamış, yığmış, düzeltmiş, kendisine pek güzel kulübe yapmış, içine girip oturmuş. Sonra karnı acıkmış, yiyecek aramıya çıkmış. Çayırda otururken yanına bir tilki gelmiş, kendisine :

— Tavşan, tavşan, tüyü pamuk tavşan, dur bir az konuşalım, benden kaçma, sana fenalığım dokunmaz, demiş.

Tavşan yavrusu cevap vermiş:

— Tilki, tilki, gözleri kurnaz tilki, sen beni yakalayıp yemek istiyorsun, amma yakalıyamazsın, demiş.

Bu sözlerden sonra seke seke gitmiş, kulübesine girmiş, saklanmış.

Tilki, birkaç dakika içinde tavşanın kulübesini yıkmış, kendisini de kıtır, kıtır yemiş. Tecrübesiz tavşan bu suretle düşüncesizliğinin kurbanı olmuş.

İkinci tavşanda kendi kendine :

— Ben yapacağımı bilirim, artık karanlık deliklerde, inlerde yaşamaktan bıktım, kendime bir ağaç kovuğunda bir yuva yapayım, diye düşünmüş.

Bu da düşündüğü gibi yapmış. Yosun, saman, çerçöp ne bulduysa bir ağacın kovuğuna taşımış. İçine girip oturmuş. Karnı acıkınca yiyecek aramıya çıkmış.

Çayırda otlamakta iken tilki gelmiş. Kurnaz tilki, tavşana :

— Tavşan, tavşan, tüyü pamuk tavşan, kaçma, benden sana fenalık gelmez, dur konuşalım, diye seslenmiş.

Tavşan yavrusu kuşkulanmış :

— Tilki, gözleri kurnaz tilki, senin meramını iyi bilirim, beni yemek istiyorsun, amma beni yakalıyamazsın, deyip seke, seke kaçmış, yuvasına girmiş.

Tilki, bu tavşanın samandan yuvasını görmüş, içinden gülmüş :

— Tavşan, tavşan, sersem tavşan, şimdi sen görürsün, nasıl yutuluyorsun, demiş.

Tilki, bir kaç dakika içinde bu tavşanın da samandan, yosundan yuvasını yıkmış, onu da kıtır kıtır yemiş.

Bu tavşancağız da akılsızlığına kurban gitmiş. Tavşanlara kuş yuvası gibi yerlerin yaramıyacağını düşünememiş.

Üçüncü tavşan da :

— Yerin içinde babamın ininden daha derin, daha uzun bir delik kazacağım, içine girip yerleşeceğim, demiş.

Gece, gündüz kazmağa koyulmuş. Bir kaç günde derin, uzun, dolambaçlı, sağlam bir in yapmış, içine girip saklanmış.

Karnı acıkınca çayıra gitmiş. Tilki ile karşılaşmış. Kurnaz tilki, buna da :

— Tavşan, tüyü pamuk tavşan, yanıma gelde konuşalım, benden sana ziyan gelmez, diye lâf atmış.

Kardeşlerinden daha kurnaz olan bu tavşan :

— Tilki, gözleri kurnaz, burnu sivri tilki, ben senin ne hilekâr olduğu-

nu bilirim, daha dün benim kardeşlerimi kıtır kıtır yemiştin, benim haberim yok mu sanıyorsun, ama beni yakalıyamazsın, demiş.

Küçük tavşan, hemen seke seke gitmiş, yerin içindeki dar, dolambaçlı inine girip oturmuş.

Tilkide gelmiş ama delikten içeriye girememiş. Bir zaman beklemiş. Sonra çekmiş, gitmiş.

Üçüncü küçük tavşan, bu suretle kardeşlerinin en akıllısı çıkmış. Tilkiden, köpekten, avcıdan kurtulmuş....

PAMUK HANIM

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde çok zengin bir adam varmış. Bunun hiç çocuğu olmazmış. Çocuk için deli olurmuş, bu yüzden karısını boşamıya kalkmış. Fakat düşünmüş, taşınmış, on beş senelik yuvayı bozmanın doğru olmıyacağına kanaat getirmiş Bir ebeye giderek danışmış, kendisini çocuk sahibi ederse fazla miktarda para vereceğini vadetmiş.

Ebe bir amerikan parçası üzerine çocuk yüzü çizmiş, buna bir vücut ilâve etmiş. İçine pamuk doldurmuş, hakikatten pek farksız olan bu çocuğu kundaklamış, eve gitmiş. Bir lôğusa yatağı hazırlamışlar. Akşam olunca beyin geleceğine yakın hanım yatağa yatmış. Bey, hanımı yatakta görünce telâş etmiş. Ne olduğunu sormuş. Ebe, müjdemi isterim, bir çocuğun oldu, demiş.

Bu haber üzerine adam şaşkına dönmüş. Yatağın yanına koşarak çocuğu görmek istemiş.

Fakat ebe :

— Çocuğun doğarken cenabı haktan bir nida geldi; senin çocuğun olmadığı için karını boşıyacaktın; ceza olmak üzere pamuk hanımı, ancak evlendiği vakit arabaya binerken bir lâhza göreceksin, demiş...

Zavallı adam bu sözler üzerine :

— Zararı yok, demiş, çocuk olsunda ben onu görmiyeyim...

Pamuk Hanımın pamuğuna her hafta bir az daha ilâve ediliyor, böylece pamuk hanım büyütülüyormuş. Bu müddet esnasında karı ile kocaya bir sofrada yemek nasip olmamış. Çünkü kadın, çocuk ağlıyacak, üzülecek, diye odasından çıkmazmış.

Bir gün kapı çalınmış, büyük bir paketle bir kutu getirmişler, paketi açınca içinden envai türlü oyuncak, yiyecekler çıkmış. Meğer bunları çocuğun babası göndermiş. Adam her akşam çocuğuna bir şey getirirmiş. Aradan seneler geçmiş. Pamuk Hanım on sekiz yaşına gelmiş. Güzelliği bütün dünyaya yayılmış. Methi padişahın oğlunun kulağına kadar gitmiş. Şehzade, annesine :

— İlle pamuk hanımı bana alacaksın, diye tutturmuş.

Annesi bunun üzerine Pamuk Hanımı görmeğe gitmiş. Kadının azkalsın yüreğine inecekmiş. Fakat padişah karısı olduğu için, peki, demiye mecbur olmuş. Bir hafta sonra gece yarısı gelini getireceklerini söylemişler. Evden padişahın sarayına ulaşmak için bir perili köprüden geçmek lâzımmış. Bu köprüden gece geçen kafilenin içinden bir kişi muhakkak çarpılırmış. Bunun için saray tarafına gece hiç kimse geçmeğe cesaret edemezmiş. Akşam olunca Pamuk Hanımı giydirmişler, süslemişler, bir arabaya bindirmişler. Bir yanına ebe, diğer yanına da annesi oturmuş. Tıngır mıngır sarayın kapısını tutmuşlar. İki kadın korku içinde ne olacağını bekliyerek köprü üstüne varmışlar. Bu esnada ikisini de şaşırtan bir hadise olmuş. Pamuk Hanım, iki tarafa bakmağa başlamış. Köprünün öbür tarafına geçerlerken bir ses :

— Pamuk hanım, herkesle konuş, fakat şehzade ile konuşma, demiş.

Böylece saraya varmışlar. Büyük bir kafile bunları karşılamış. Herkes gelini görmeğe koşmuş. Anne de herkes tarafından beğenilen kızının yanında memnuniyetle saraya girmiş. Sabahlara kadar eğlenmişler. Sabaha karşı davetliler odalarına çekilmişler. Bütün bir gecede Pamuk Hanımın şehzade ile konuşmamasını utangaçlığına atfetmişler. Fakat bunu takip eden günlerde Pamuk Hanımın sükûtu şehzadeyi sıkmıya başlamış. Güzel karısını kendisile konuşturabilmek için Kadının kızı ile evlenmeğe karar vermiş.

Herşey hazırlanmış, nihayet yeni gelin eve gelmiş, bir gün sofrada otururlarken şehzade, Pamuk Hanıma balık pişirmesini söylemiş. Bunun üzerine, ertesi günü Pamuk Hanım odasının ortasına oturarak :

— Mangal, maşa, kömür, yağ, balık, diye bağırmış.

Hemen kapı açılmış. Mangal teşrif etmiş, arkasından diğer eşyalar da içeriye girmişler. Takım taklavat tam olunca Pamuk Hanım kollarını sıvamış. Beş parmağını kızgın yağa batırarak:

— Beş balık, piş balık, diyerek tabağa beş balık koymuş.

Bunu gören ortağı ayni hareketi yapmak istemiş. Tabii ne mangal ne de maşa gelmeyince :

— Pamuk Hanım tenbeldi, her şeyi ayağına çağırırdı, ben kendim gider alırım, diyerek her şeyi odaya taşımış. Yağı kızarttıktan sonra beş parmağını yağın içine sokmuş. Arkasından evin içini acı çığlıklar kaplamış. Bunun üzerine şehzade, Pamuk Hanımın kendisine rahat vermiyeceğini anlayınca yaralı kadını babasının evine götürmüş. Saraya dönerken çeşme başında iki kişinin kovalarını birbirlerinden evvel doldurmak için kavga ettiklerini görmüş. Bir aralık birinin :

— Köprü altındaki perilerin başı için ilk evvel ben doldurayım, dedi-

ğini işitmiş. Ötekisinin de bu söz üzerine müsaade ettiğini görmüş. Atı dört nala sürerek saraya gelmiş. Odasında işile meşgul olan karısına :

— Pamuk Hanım, köprü altındaki perilerin başı için benimle konuş, demiş. Pamuk Hanım da :

— Şehzadem, seninle ne konuşalım, demiş.

Karısının konuştuğunu gören şehzade hazırlıklar yaptırmış, kırk gün kırk gece eğlenmişler, onlar ermişler muratlarına, biz çıkalım kerevetine.....

SULTAN

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde bir padişahın Sultan isminde bir kızı varmış. Bu kız, altı, yedi yaşlarında kadarmış. Mektebe gitmek istemiş, babası razı olmamışsa da kendisi ısrar etmiş. Neyse . . Babası, bir tabur askerle bunu mektebe göndermiş. Kız, derslerine çalışmamış.

Bir gün mektep gezmeğe gidecekmiş. Hoca hanım, bu kızı götürmek istememiş, kıza demiş ki:

— Biz yarın Sahraya gezmeğe gidiyoruz. Sen çalışmadığın için götüremiyeceğiz.

Kız ağlamağa başlamış:

— Neden, diye sormuşsa da, hoca hanım götürmemekte ısrar etmiş.

Zavallı Sultan, müteessir olarak evine dönmüş. Babası, Sultanı müteessir görünce:

— Ne oldun kızım, diye sormuş.

Sultan da hoca hanımın kendisini gezmeğe götürmediğini söylemiş. Bunun üzerine, padişah:

— Sen merak etme kızım, ben yarın mektebe haber gönderirim, seni de götürürler, demiş.

Sabah olmuş. Kız mektebe gitmiş. Arkasından da bir tabur asker gitmiş, hoca hanım:

— Ben, Sultanın çalışması için böyle yaptım, diye cevap vermiş.

Bunun üzerine, padişah:

— Bütün yemekler bendendir, Sultan gitsin, diye haber göndermiş.

Yemekler hazırlanmış, Sultan, arkasında lalalar olduğu halde gelmiş. Padişah babası da kırk kazan, yiyecek, içecek göndermiş.. Padişah, sonra da ilâve etmiş:

— Evvel Allah kızım size emanettir, kırk da lala gönderiyorum, sakın kızımı buradan buraya oynatmayın, sonra kafanızı cellâta teslim ederim, demiş.

Bunlar epeyce yol gitmişler. Hoca hanım, Sultanın elinden tutuyormuş, bir sahraya gelmişler. Askerler kazanları indirmişler, sütler kaynamış, çoluk çocuk toplanıp kahvealtı yemişler, asker etrafa yayılmış.

Derken öğle olmuş, yemekler pişmiş, hoca hanım abdest almış.

Çocuklar etrafa dağılmışlar, fakat hoca hanım, Sultan Hanımı hiç bir tarafa göndermiyormuş Bir aralık namaz kılacakmış. Sultanın belinden ip sararak kendi bileğine bağlamış, sonra namaz kılmağa başlamış. Kız, ipi çözmek istiyormuş. Fakat çözemiyormuş.

Hoca selam verdikten sonra:

— A kızım, sen tenbihlisin, hiç bir tarafa göndermem, senin evvelce kardeşin kaybolmuş, görmiyor musun eviniz bile siyaha boyanmış, demiş.

Derken ikindi olmuş, hoca hanım gene namaz kılarken kızı belinden bağlamış. Fakat namazı yarıladığı zaman kızın, ipi çözüp çocukların arasına karıştığını görmüş. Kendi kendine:

— Ben namazı kılıncaya kadar oynasın, demiş. Namazı bitirdiği zaman Sultanı ağaç altında su dökerken görmüş, fakat sonra gözden kaybetmiş. Öteye beriye koşmuşlar, yok.. yok...

Padişaha haberler gitmiş. Padişah :

— Sakın hoca hanım gözüme gözükmesin, demiş.

Hoca hanımla bir tabur asker zindana atılmış. Hepsi cellâta verilecekmiş. Padişahla karısı evin içinde mezar kazmışlar. Padişahın bir gözü kör olduğu, karısına da inme indiği için bu mezara girmişler.

Biz gelelim kıza :

Kız, abdest bozarken yer yarılmış, yedi kat yerin altına girmiş. Ağlamağa başlamış. Aşağı inerken aydınlık bir yere gelmiş. Bakmış büyük bir kapı.. O kapının ön etrafı çimento imiş, çimentoya basmış. Basıldığı zaman ayak izi belli olurmuş, kapının üzerine oturmuş. Ağlarken kapı açılmış. Bir de ne baksın.. Büyük bir saray.. Sarayın içinde envai türlü çiçekler...

Derken yukarı çıkmış. Seksen tane açık kapılı oda. Hepsinde de karyola varmış.

Birde salon görmüş. İçinde herşey varmış. Bu salon Kırk Haramilerin imiş.

Haramiler geldiği zaman, kız en büyük kanapenin altına girmiş. Haramiler kapıda ufak bir ayak izi görünce içerde bir adam olduğunu anlamışlar, her tarafı aramışlar, kimseyi bulamamışlar. Sonra yatmışlar.

Kızın gece yarısı karnı açıkmış, aşağı inerek peynir, ekmek yemiş. Sonra yukarı çıkarak gene kanapenin altına yatmış...

Sabah olunca Haramilerin hepsi birden gitmişler. Kız bağçeye inmiş, dolaşmış, gülleri koklamış, onların geleceği sırada kanapenin altına girerek yatmış. Haramiler, geldikleri zaman yine her tarafı aramışlar. Kendi kendilerine:

— Kim bizim bağçeyi dolaştı, diye hiddetle söylenmişler. canları çok sıkılmış.

Bir gün, beş gün... Aylar, seneler geçmiş, bir türlü Haramiler bunu bu-

lamamışlar. Kız, on yaşına girmiş. Daima en büyük Haraminin kanapesi altına saklanırmış, onun kanapesi de kalkmıyormuş. Derken kız bir gün kalkmış, iş öğrenmek istemiş. Lambaları gazlemiş, ortalığı toplamış, süpürmüş, silmiş. Aklı her işe eriyormuş. Gene kanapenin altına girip saklanmış.

Haramiler eve gelmişler, başları gene bağırmış.

— Kimdir bu, çıksın artık, yetişir, demiş.

Kız da korkuyormuş, nasıl çıksın ?

Günün birinde kırkıncı Haramiyi sokak kapısına saklamışlar :

— Kim gelirse yakala, olmazsa kes, demişler.

Bu adam akşama kadar orada oturmuş. Kimse gelmemiş. O da uyuklamış, sayıklamış...

Sonra gene hepsi gelmişler, ortalığı temizlenmiş, silinmiş, zerzevatı ayıklanmış, hazırlanmış bulmuşlar.

En büyük Harami :

— En küçük Harami odasında kalsında, uyandığı zaman buraya geleni yakalasın, demiş...

Kız bunları işitmiş. Ertesi gün hepsi gitmişler, küçük Harami uyuyakalmış. Kız kalkmış. Odaları silmiş, süpürmüş, en sonra kırk birinci kapıya gelmiş, kapı tık diyince odadan bir baş uzanmış. Kıza :

— Sen kimsin, in misin, cinmisin, diye sormuş.

Kız da:

— Ne inim, ne cinim, beni ademim, demiş.

Harami :

— Gel bakalım, otur, nereden geldin, neredesin, diye sormuş.

Sultan da:

— Ben falanca yerin padişahı falancanın kızıyım, demiş, ben mektebe giderdim, derslere çalışmazdım. Hoca hanım da beni gezmiye götürmezdi. Padişah babam da, yemekler benden olsun, kızımı götür, dedi. Biz de gezmiye gittik. Sonra ben kayboldum.

Benları işiten Harami :

— Aaaa, demiş, sen benim kardeşimsin..

Derken birbirlerine sarılmışlar.

Sonra Harami:

— Senin geldiğini nasıl saklarım, buralarını silip süpürmüşsün, sonra bunlar beni keserler, bunlar Harami adamlar, demiş.

Sonra:

— Sen neredeydin şimdiye kadar, diye sormuş.

Kız da:

— Ben falanca yerdeydim, benim olduğum kanapeyi kaldırmıyordunuz, eğer kaldırsaydınız hepinizin boynuna sarılacaktım, kardeşlerim, diyecektim, demiş.

Harami, kardeşine:

— Sen yerine gir, demiş, ben bir çaresini bulacağım.. Akşam olunca büyük Haraminin eline, ayağına kapanırım, kadınsa, dünya ve ahret annemiz olsun, kızsa, kardeşimiz olsun, erkekse kardeşimiz olsun derim. Seni çıkartırım.

Akşamlayın, Haramiler paldır, küldür gelmişler. Büyükleri:

— Kimdir, demiş.

Küçük Harami ona:

— Ağam, demiş, sana birşey söyliyeceğim: Erkekse de, kızsa da kardeşimiz olsun, amma hepiniz abdest alın, kurana el basın.

Sonra ortaya geçerek:

— Bu benim ahret ve dünya kardeşimdir, vaziyet böyle, böyle olmuş, buraya nasılsa düşmüş, demiş.

Sonra kız, ortaya çıkmış. Büyük Haraminin ellerine sarılmış. Arkadan diğerlerinin elini öpmüş. Hepsi bu kıza kardeş nazarile bakmışlar. Ona her gün yemiş getirirlermiş. O saraya kuş bile konmazmış.

Günün birinde kız, kalkmış, hepsinin çamaşırını yıkamış. Çünkü bayram geliyormuş. Kendi kendine:

— Artık bayram geliyor, ağabeylerim camiye gidecek, demiş.

Hepsinin elbiselerini ütülemiş, baş ucuna koymuş. Kendisi ayrı bir odada yatarmış.

Bayram olmuş, hepsi namazdan gelmişler. Kız bunları kapıda bekliyormuş. Büyükleri kapıdan çıkarken, alacalı, bulacalı bir kedinin satıldığını görmüş. Bunu, kıza almağa karar vererek almış, eve getirmiş.

Kız, kediyi görünce çok sevinmiş..

Bayram olduğu için hepsinin elini öpmüş.

Kedi, hep Sultanla meşgul oluyormuş, nereye gitse arkasından geliyormuş. Bir gün, kız karyolada yemiş yerken unutmuş, kediye vermemiş, kedi de kızın yüzüne tırmık atmış. Yüzünü parçalamış. Kız sabahleyin kalkınca hırsından tepsileri, kapları deviriyormuş. Ağabeylerinin canı sıkılmış, kedinin kaçtığını öğrenmişler. Bir gün demişler ki:

— Artık hepsini kırıp döküyor, aman kediyi atalım.

Derken kediyi büyük kapıdan atmışlar. Amma kedi gene geliyormuş. Kız yemek pişirirken kapların içine taş, toprak atıyormuş.

En büyük Harami, buna çare bulmş:

— Ufak bir delik bırak, kedi oradan kafasını uzatınca baltayı vur, kafasını kopar, demiş.

Kedinin kafası yuvarlana, yuvarlana sarayın bir köşesine gitmiş.

Haramiler gelmişler, vücudunu uzağa atmışlar. Sonra kıza:

— Al kedinin başını da bir köşeye göm, demişler.

Kız da başı gömmüş. Baş, birkaç gün sonra koca bir sarımsak olmuş.

BİR ÂŞIKLA KONUŞMA

Sarı Kamışla Kars arasında (Beğli Ahmet) istasyonu vardır. Bu istasyonun memuru, pek sevdiğim bir arkadaşdır.

O, istasyonunu bırakıp Karsa gelmiyor, ben de yolum düşüp ona gidemiyorum, bu seretle aylarca birbirimize hasret yaşıyorduk.

Bir tatil gününde trene atlayıp kendisini görmeğe gittim. Beni görünce sevincinden deli gibi oldu; ne yapacağını şaşırdı.. Aylarca süren ayrılık acısını bir iki saatte biraz geçirdikten sonra, :

— Haydi, seni biraz gezdireyim, dedi.

Bir yandan « Allahükber » dağları, öbür tarafta Kağızman'a doğru uzanan geniş bir ova. Tarla ve mer'alar.

Nereye gidecek, nereyi gezecektik?..

On dakika yürüdükten sonra birden bire önümüze 30 evlik ufak bir köy çıkıverdi : « Tükmen Ali sofu »... Köyü...

Köyün ikinci, üçüncü evini geçerken kulağıma yanık, hazin, bir saz sesi geldi.

— Burada saz da var, dedim...

Az sonra köyün saz çalınan odasına girdik. Bütün köy halkı bu odaya toplanmış, köşede çalınan sazı dinliyordu.

Bizi görünce hepsi de ayağa kalktı. Hoş geldidiz, dediler. Yalnız saz çalan adam yerinden bile kımıldamadı ve sazına devam etti. Öyle çoşmuştu ki değil bizim gelmemizden, dünya yıkılsa haberi bile olmıyacaktı.

Sade çalmıyor, ayni zamanda söyliyordu da. Sesi okadar güzel değil, fakat sazı çok iyi çalıyordu.

Arkadaşıma, usulca :

— Kim bu? dedim...

Saz şairi, Aşık Hasan.. dedi..

Bu defa dikkatim arttı, alâkam çoğaldı, ben de ötekiler gibi heyecana kapıldım. Çünkü o zamana kadar saz şairi görmemiştim. Demek, eskiden

---

Kız, bir gün ekşili, sarımsaklı köfte yapacakmış. Büyükleri tenbıh ettıkleri halde kız her gün bu sarımsaktan koparıyormuş, amma yapraklarını da atıyormuş:

O gün kırk tabak köfte yapmış, kırk birinci tabağa sarımsak koymak lâzım gelmiş, kalkmış o sarımsaktan koparmış, dövmüş, dövmüş, tabağa koymuş.

Bu sefer hepsi bir sofraya oturmuşlar. Yemek yerlerken ortada birisi maymun oluvermiş. Meğer sarımsaklı tabak kardeşine düşmüşmüş.

— Devamı var —

Naki Tezel

beri edebiyat kitaplarında okuduğumuz Dertli, Emrah, Figani, Gevherî, Yunus da böyle sazını alıp, köy köy dolaşır ve böyle çalar, böyle söylerdi... Dedim...

Bizim gittiğimiz zaman İstiklâl savaşı hakkında zazılmış bir destanı okuyurdu. Çok, pek çok güzel söylenmiş bir destanı. [1] Köylüler ikide bir.

— Yaşa.. yaşa, âşık... diye bağırıyorlardı....

Sonradan öğrendiğime göre böyle « yaşa, yaşa » demek adetleri imiş. Bunda bir kaç sebeb varmış : Aşıkın isteğini, şevkını artırmak, bestede ve ahenkte hoşa giden notlara işaret etmek ve nihayet itiyad halini aldığı içinmiş.

Destan bitti, lirik bir kaç şiir de söylendi, âşık da hayli yorulmuştu. Bir az ara vermek, kahve ve cıgara içmek için aşık, sazı elinden bıraktı, bize doğru dönüp :

— Hoş geldiniz, safa geldiniz, iyisiz (iyisiniz) işallah, dedi..

Biz de iyi olduğumuzu ve sazını pek beğendiğimizi söyledik. Ben, boş, tenha bir zaman bulup kendisiyle uzun uzadıya konuşmak istiyordum. Buna karşı köylüler bir saniye bile onu yalnız bırakmak istemiyor, muttasıl çalmasını, söylemesini arzu ediyorlardı. Çünki bu, her zaman ele geçmez, çok kereler Çildir, Ardahan, Göle hsvalisinde dolaşırmış.

Esasen de Çildirliymiş..

Baktım ki olacak gibi değil. Karsa gelip gelmiyeceğini sordum; Ben dedi, şehirden hoşlaşmam. Köyleri severim. Bir saat kadar konuşabildik. İstiyorumki hayatı hakkında malûmat alayım. Bu, olamadı. Yalnız söylediği şiirden birkaçını ağzından yazabilmek fırsatını kazanmış oldum. Söylediği şiirler kısmen kendisinin kısmen de diğer âşık ve şairlerin şiirleriydi. Meselâ : Karacaoğlan, Âzeri şairlerinden Çisarî, Âşık Hüseyin, Âşık Abbasla Şair Sümmaninin şiirleri. En ziyade sevdiği Sümmanî idi. Bu şaire tapınırcasına bağlı idi. Nazarında, dünyada bir tek şair vardır, o da Sümmanidir. Arkadaşımın istosyanda işi olmasaydı geceyi orada geçirecektim. Hem Âşık ta o gün Kağızman'a gidiyordu. Bunun için konuşmamız pek kısa oldu. Ağzından yazdığım bir kaç şiiri buraya kaydediyorum :

I

Kadir mevlâm budur senden dileğim:
Öyle bir güzel ver gönül eğlensin·
Billûr bukah [2] kaymak dudak, gül yanak
Öyle güzel ver ki gönül eğlensin..

---

[1] Ne yazık ki bu destanı yazdığım halde sonradan gaybettim.
[2] Gerdan

Ulu camisinde ederler niyaz
Menlâm sen güzeli, bak, güzele yaz
Almadan (elmadan) kırmızı pamuktan beyaz
Öyle bir güzel ver ki gönül eğlensin.

(Karacaoğlan) der kaşların kara
Burada bulamazsın Halep'te ara,
Ne çok beyaz olsun, ne de çok kara,
Öyle esmer olsun gönül eğlensin

Bu da onun sevdiği şairlerden Âşık Hüseyinden :

BÜLBÜL

Bülbül ne bakarsın yaz geldi
Bizim yere ördek ile kaz geldi
Sılada sevdigim benden vaz geldi
Ötme bülbül garip gönlüm şen değil

Bülbül ne bakırsan çokur ovada
Arar eşin seni bulmaz yuvada
Gönlüm garip il de, sesim sılada
Ötme bülbül garip gönlüm şen değil

Ben gelende bizim yerler kar idi
Güneş vurdu halhal oldu eridi
Acep giden kervan kimin il iydi
Ötme bülbül garip gönlüm şen değil..

Ben gelende bizim yerler yaz idi
Göller dolu ördek ile kaz idi;
Acep sorsam giden kimin kızıydı?
Ötme bülbül garip gönlüm şen değil..

Bir de gene Âzeri lehçesiyle söylenmiş Âşık Abbas'ın lirik bir parça:

AY YILDIZ

Ay kız senin memelerin,
Hiç bilmirem neye benzer?
Birisi yasin suresi,
Biri elifbaya benzer..

Biri mimdir, biri nundur;
Bunları halkeden kimdir?
Biri taze çıkmış gündür,
Biri bedir aya benzer...

Ben (Abbas) ım aklım şaşar.
Demeğe dilim dolaşar;
Taht üstünde suallaşar
Bir çift sehzadeye benzer

Ba da gene Karacaoğlandan :

KOŞMA

Çıkıp ulu dağları gezip seyreylemeli,
Yüceden yüceye kar sesi gelir.
Bülbül sedasından, gül havasından.
Dostlara benzeyen yâr sesi gelir.

Deli gönül gene dostlarla konuşur
Azrail bu tatlı canla uğraşır.
Gökte melek, yerde insan kaynaşır;
Cenneti alâdan hur sesi gelir.

Karacaoğlan sözlerini eyledi tamam
Yüklenir berhanem, gider her zaman;
İnsan, bir buğdaydır, felek değirmen
Günbegün üğüdür per sesi gelir [1]

Karacaoğlandan güzel bir paça daha yazmak istiyorum :

Alâ gözlü, nazlı dilber, [2]
Vaktın geçer, demedim mi?
Senin o elâ gözlerin,
Kanım içer demedim mi?

Deryâlarda işler gemi,
Şekerdir dudunun yemi, [3]
Gel sürelim devran demi,
Devran geçer, demedim mi ?

Karacaoğlan, bu derdile,
Gayri iş yok cömerdile
Felek bizi bu derdile
Koyar geçer, demedim mi ?...

[1] Per, değirmenin çaşıldağı
[2] Bu şiirin başka türlüsü Saadetin Nüzhetin Karaca oğlanının 251 numarasındadır.
[3] Kuş, tutı, yahut papağan,

Ziya Günalp

